

Byba Vladimir, Poltava National
Technical University named after Yuriy Kondratyuka,
associate professor, PhD,
Department of Business Economics and Personnel Management
E-mail: bibavv1@mail.ru

Minyaylenko Inna, Poltava National
Technical University named after Yuriy Kondratyuka,
Senior Lecturer,
Department of Business Economics and Personnel Management
E-mail: inna.minyaylenko@mail.ru

Theoretical and practical aspects of strategic management spatial development of the region Ukraine

Abstract: Theoretical approaches to strategic management region and specific processes consider the article. Spatial development strategy Poltava region determined strategic plan and its implementation mechanism formed.

Keywords: strategic management, development, spatial development, planning, strategy, concept.

Биба Володимир, Полтавський національний
технічний університет імені Юрія Кондратюка,
к.т.н., доцент,
кафедра економіки підприємства та управління персоналом
E-mail: bibavv1@mail.ru

Міняйленко Інна, Полтавський національний
технічний університет імені Юрія Кондратюка,
старший викладач,
кафедра економіки підприємства та управління персоналом
E-mail: inna.minyaylenko@mail.ru

Теоретичні та практичні аспекти стратегічного управління просторовим розвитком регіонів України

Анотація: У статті розглянуто теоретичні підходи до стратегічного управління регіоном та специфіку процесів стратегічного планування просторового розвитку. Визначено стратегії просторового розвитку Полтавського регіону, сформовано стратегічний план та механізм його реалізації.

Ключові слова: стратегічне управління, розвиток, просторовий розвиток, планування, стратегія, концепція.

Важливою формою реалізації державного управління, спрямованого на забезпечення динамічного розвитку регіону, є визначення основних параметрів просторового розвитку на перспективу, сприяння комплексному розвитку сфер, галузей, підприємств, виробництв на території регіону та послідовне і оперативне розв'язання соціально-економічних, політичних, екологічних, культурних та інших проблем. У зв'язку з цим для сучасної економіки України особливої актуальності набуває здійснення стратегічного управління як на державному, так і на регіональному рівні, яке передбачає розробку заходів і способів досягнення бажаних результатів у майбутньому.

Основи сучасних теорій та методології сучасного управління почали формуватися, починаючи з другої половини ХХ ст.. Величезний внесок у встановлення й розвиток стратегічного управління регіоном зробили В. Малиновський, М. Мартиненко, І. Ігнатієва, О. Крюков. З їхніх робіт розпочалася класична теорія спочатку стратегічного планування, а потім і стратегічного управління регіоном. Дослідженню проблемних питань соціально-економічного та просторового розвитку регіонів, аналізу показників, які його характеризують, присвятили свої праці такі вчені: З.В. Герасимчук, М. І. Долішній, С. І. Дорогунцов, Л. М. Зайцева, В. І. Павлов, Пепа Т.В. та інші.

Попри значні результати досліджень, важливі аспекти сутності і особливостей розробки стратегії, саме просторового розвитку регіонів вимагають додаткового аналізу і вивчення. При формуванні стратегічного плану просторового розвитку регіонів необхідно враховувати співвідношення пріоритетних видів економічної діяльності для отримання максимально можливого результату (валового регіонального продукту) при врахуванні всіх обмежень, тобто наявних ресурсів регіону.

Метою дослідження є формування та економічне обґрунтування стратегій просторового розвитку Полтавського регіону, що дозволить підвищити рівень валового регіонального продукту.

Методологія стратегічного управління регіоном – сукупність принципів, методів прийняття стратегічних рішень та способи їх практичної реалізації, які дають можливість регіональним системам раціонально використовувати свій потенціал [5]. Методологія стратегічного управління регіоном базується як на загальних (цілеспрямованості, ієрархічності, динамічної рівноваги, взаємозалежності), так і на принципах, що притаманні лише стратегічному управлінню, а саме: об'єктивність, альтернативність, результативність, ефективність, пріоритетність, комплексність, прозорість, ситуаційність тощо [4].

У стратегічному управлінні регіоном можна виділити такі етапи:

- 1) визначення мети та цілей розвитку регіону у просторовому форматі;
- 2) аналіз та формування потенціалу регіону;
- 3) розроблення стратегій просторового розвитку регіону;
- 4) формування та забезпечення функціонування механізму реалізації стратегій [7].

Як основу стратегічного управління галузевими суспільними системами можна виділити стратегічне планування, під яким розуміють метод побудови діяльності таким чином, щоб домогтися реалізації поставлених цілей. На сучасному етапі стратегічне планування повинне стати самостійним і важливим технологічним компонентом формування цілей

усього процесу розвитку галузевих систем. Однак головними перешкодами на шляху забезпечення ефективного регулювання розвитку регіонів України:

- відсутність системного підходу до регіональної політики, невизначеність стратегічних перспектив розвитку регіонів у просторовому форматі;

- недосконалість нормативно-правової бази державного регулювання розвитку регіонів;

- недостатнє застосування інструментів державного регулювання, спрямованих на стимулювання розвитку регіонів, у тому числі депресивних територій;

- низька інституційна та фінансова спроможність органів місцевого самоврядування щодо вирішення проблем територіальних громад;

- незавершеність формування та недосконалість моделі управління на регіональному та місцевому рівнях; низька ефективність механізмів формування й реалізації державної стратегії розвитку; відсутність стимулів до створення системи стратегічного планування, прозорих і зрозумілих усім механізмів формування й реалізації державної політики, удосконалення процедур виконання владних повноважень [6]. Це обумовлено тим, що план відбиває суто певні, детерміновані умови, має функціональний характер, йому передують обґрунтування цілей, виділення ресурсів, розроблення вихідних нормативів, точних норм. На відміну від прогнозу те, що планується, повинне бути виконане.

Стратегічний план просторового розвитку регіону – це документ, що передбачає постановку цілей розвитку видів економічної діяльності (галузей), визначення шляхів досягнення поставлених цілей, аналіз потенційних можливостей, реалізація яких дозволить досягти успіхів, розроблення методу принципово нового підходу до формування стратегій та їх обґрунтування.

Особливе місце у системі стратегічного планування повинні займати стратегії просторового розвитку, які базуються або враховують оптимальні

співвідношення структуроутворюючих галузей (ВЕД) регіону. Стратегія – це довгостроковий, якісно визначений напрям розвитку регіону, основним завданням якого є упровадження інновацій та змін у розвитку регіону шляхом адаптації до зовнішнього середовища, внутрішньої координації та передбачення майбутніх змін у діяльності.

Реалізація стратегії передбачає вирішення поставлених задач та їх відповідність до обраних цілей, регулювання і координацію стратегічних цілей. Стратегія має орієнтуватися на використання сучасних, використовуваних у світовій практиці механізмів та інструментів досягнення визначених стратегічних цілей галузевого розвитку. Стратегія повинна бути як реактивною, тобто допомагати органам влади адаптувати розвиток галузевих систем до зовнішніх змін, так і проактивною, тобто спрямовувати дії у потрібному напрямку [4].

Виходячи із результатів проведеного дослідження, автори пропонують застосувати для формування стратегій просторового розвитку, які б враховували всі взаємозв'язки та взаємозалежності, виробничі функції Кобба-Дугласа та Лагранжа. Виробнича функція Кобба-Дугласа дозволить визначити найбільш оптимальні варіанти співвідношень в середині обраних пар галузей на основі обґрунтованих пріоритетів розвитку регіону.

Однак, для того, щоб визначити один найоптимальніший варіант, необхідно використати складний математичний апарат з використанням не тільки функції Кобба-Дугласа, а й функції Лагранжа. Ця функція дозволить визначити, як максимум, так і мінімум на ізокванті (точка перетину ізокванти та ізокости). Тобто метою подальшого дослідження є визначення саме оптимального співвідношення.

Виробнича функція, що описує залежність ВРП від виробництва продукції в і-тій та j-тій галузях має вигляд

$$Y = a_{ij} X_i^{\alpha_i} X_j^{\alpha_j},$$

де X_i, X_j - ВРП в і-тій та j-тій галузях відповідно.

Позначимо через K_i капітал в i -тій галузі, а через R_i – показник фондоємності $R_i = \frac{K_i}{X_i}$

Координати ізокванти визначаються наступним чином:

$$X_i = \frac{(K_i + K_j)\alpha_i}{R_i\alpha_i + R_j\alpha_j} = \frac{(K_i + K_j)\alpha_i}{R_i(\alpha_i + \alpha_j)}$$

$$X_j = \frac{(K_i + K_j)\alpha_j}{(\alpha_i + \alpha_j)R_j}$$

За допомогою виведених формул та статистичних даних побудовано ізокванту та ізокосту ВРП від структуроутворюючих видів економічної діяльності з урахуванням наявних ресурсів.

Розглянемо першу пару – сільське господарство (x_1) та промисловість (x_2), виробнича функція якої у вартісному виразі має такий вигляд:
 $Y = 0,108X_1^{0,081} X_2^{1,244}$.

Графічним зображенням функції (1) є наступна ізокванта та дотична, яка дозволить визначити оптимальну «точку росту», тобто ВРП (рис. 1).

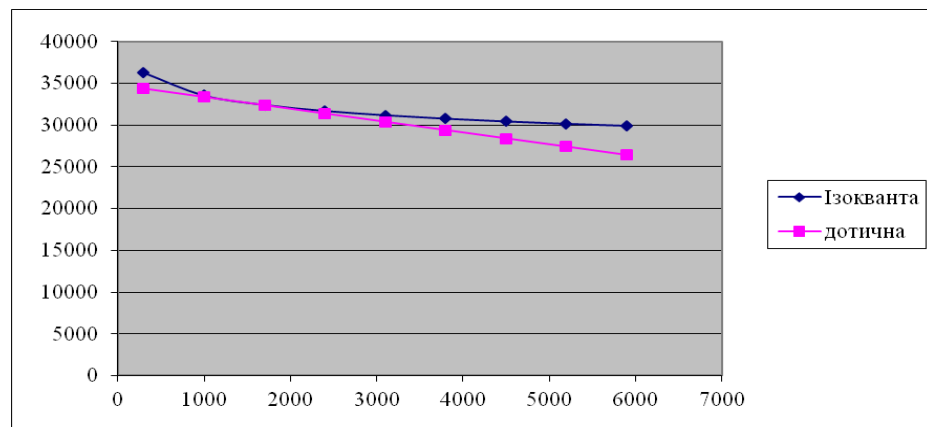

Рисунок 1 – Ізокванта залежності ВРП від сільського господарства та промисловості у вартісному виразі

Ізокванта як у вартісному вигляді є спадаючою, тобто зі зменшенням сільського господарства збільшується промисловість. Така тенденція пояснюється тим, що ці два види економічної діяльності є провідними у регіоні, але їх одночасне інвестування та розвиток являються економічно неможливими. Оскільки, як свідчить досвід розвинутих країн, недоцільно

одночасно розвивати ці дві галузі, тому необхідно одну з них обрати як провідну (промисловість), а іншу визначити в якості допоміжної (сільське господарство).

Промисловість (x_1) і торгівля (x_2) є другою парою галузей, від співвідношення яких залежать обсяги ВРП. Функція у вартісному виразі є такою: $Y = 101,670X_1^{258,098} X_2^{16624,09}$.

Ізокванта по даній функції має наступний вигляд (рис. 2).

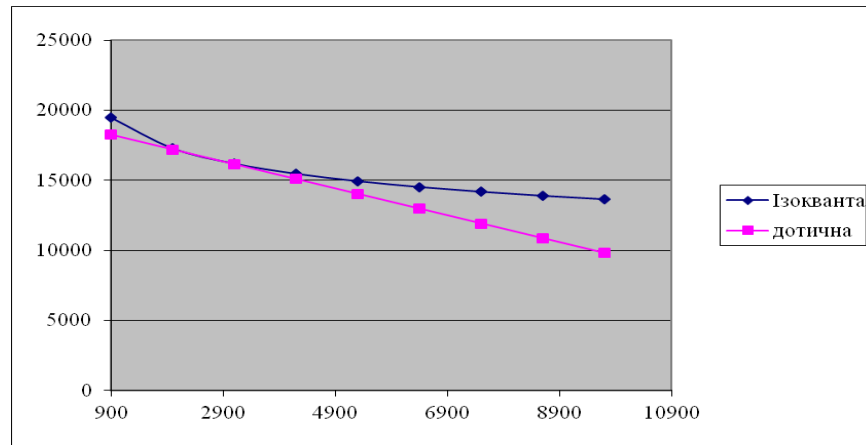

Рисунок 2 – Ізокванта залежності ВРП від переробної промисловості та торгівлі у відносному виразі

Дана ізокванта є спадною і відображає тенденцію зниження торгівлі при одночасному нарощуванні обсягів промисловості. Це пояснюється тим, що торгівля в своїй більшості є роздрібною, а її споживачами в основному є громадяни та невеликі товаровиробники. Окрім того, спостерігається перепродаж товарів між реалізаторами. В той же час промисловість характеризується великими обсягами виробництва та видобування, великими партіями сировини, а головними споживачами такої продукції є крупні підприємства-виробники. Тому продукція промисловості потрапляє на внутрішній ринок регіону не відразу у чистому вигляді (як сировина), а лише пройшовши декілька стадій обробки і видозмінення (як готова продукція або напівфабрикат).

На основі проведених розрахунків та визначених «точок росту» пріоритетних видів економічної діяльності було сформовано основні стратегії просторового розвитку Полтавського регіону.

Таким чином було з'ясовано, що основними пріоритетами просторового розвитку Полтавського регіону є розвиток переробної промисловості, добувної промисловості, торгівлі, сільського господарства, які враховують взаємозв'язки між цими ВЕД та дають найбільший приріст ВРП (рис. 3).

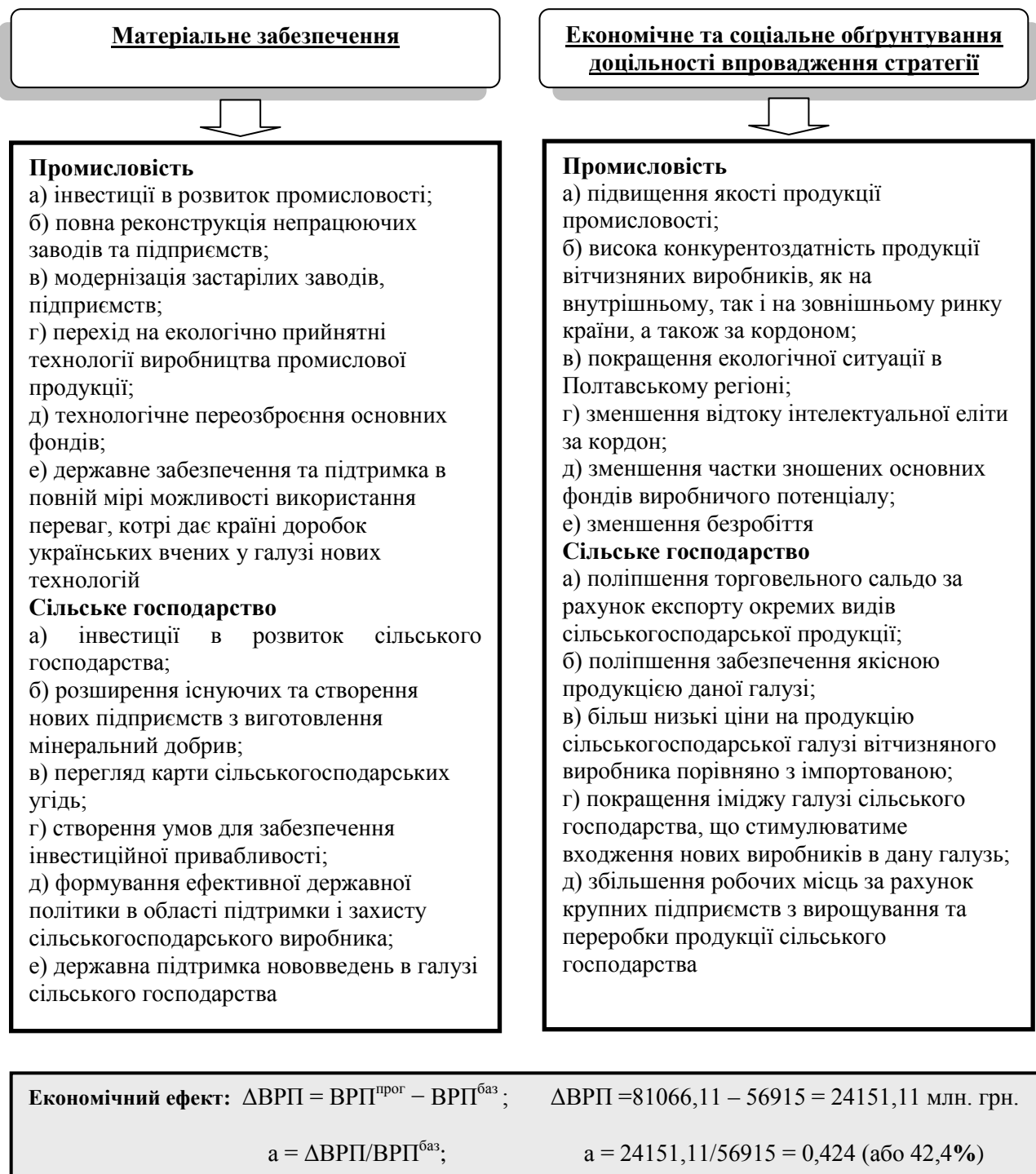

Рисунок 3 – Стратегія №1. Розвиток промисловості та сільського господарства

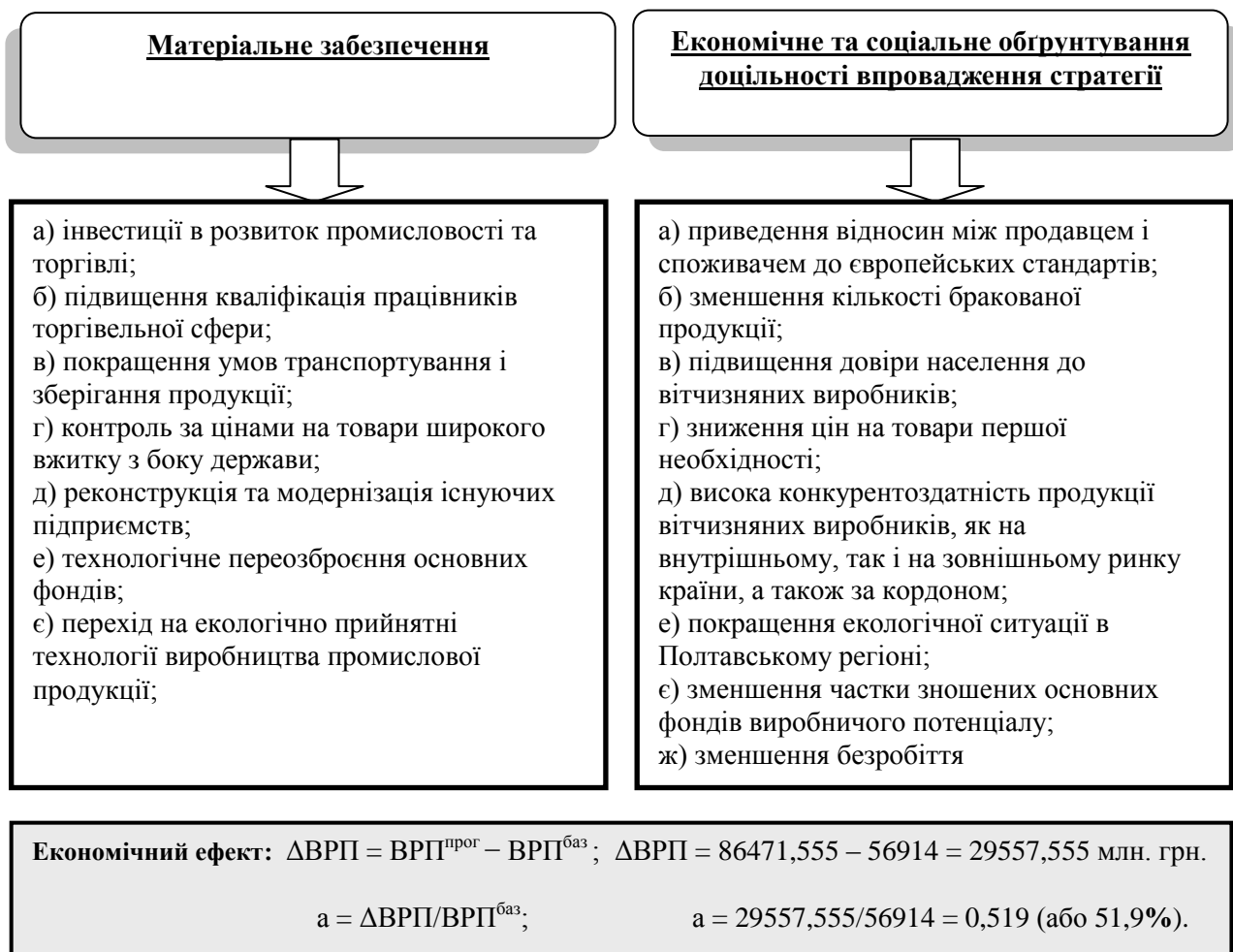

Рисунок 4 – Стратегія №2. Розвиток переробної промисловості та торгівлі

Необхідно відзначити, що стратегічне планування регіонального розвитку повинне законодавчо регулюватися. Реалізація стратегічних цілей регіонального рівнів можлива тільки за наявності цілісної державної системи програмних і прогнозних документів. До таких документів відносяться: прийняття стратегії розвитку регіонами; розробка та затвердження базових та цільових значень стратегічних показників просторового розвитку регіону; розробка методичних рекомендацій щодо створення збалансованої системи показників управління розвитком регіонів; розробка методичних рекомендацій щодо стратегій реформування і розвитку регіонів на основі запропонованого та розробленого авторами підходу.

Список літератури:

1. Географічні відомості про Полтавську область [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.adm-pl.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Полтавської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.obladmin.poltava.ua>.
3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Берданова О., Вакуленко В. Стратегічне планування місцевого розвитку. Практичний посібник / [Берданова О., Вакуленко В.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. – К.: ТОВ «Софія-А». – 2012. – 88 с.
5. Воронова В.Г. Регіонально-адміністративний менеджмент: навч. посіб. / В.Г. Воронова. – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2009. – 444 с.
6. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія/ З.С. Варналій, А.І. Мокій, О.Ф. Новікова та ін.; за ред. З.С. Варналія; Нац. ін-т стратег. дослідж. – К.: Знання України, 2005. – 498 с.
7. Мартиненко М.М. Стратегічний менеджмент: підручник / М.М. Мартиненко, І.А. Ігнатієва. – К.: Каравела, 2006. – 320.